

LENKEY-TÓTH Péter

Az eltűnt hiány nyomában

„A festőben természetszerűleg gomolygó látásélmények egyféléképpen egyszerűsíthetők le: elhagyni belőlük mindazt, ami megtevesztő, meghatározhatatlan, hamis. Hogy csak a lényeg maradjon. A lényeg persze hívószavak testesítik meg. Mit engedek közel magamhoz, miben bízom, mi fejez ki találójában engem, mire áll rá jobban a kezem?”¹ A kérdésekre a válaszokat látják. És ezzel be is fejezhetném, mert tényleg csak a lényeg maradt. Igyekszem szüksézávan fogalmazni. A hiány és a jelenlét dichotómiája, hogy csak a lényegről beszéljek. Mondhatnám azt is, hogy nyomon vagyok, az eltűnt hiány nyomában.

Kezdem a középkornál. *Vita contemplativa*. Szemlélődő élet. A lét teljes és Isten jóvoltából mindenre kiterjed. A középkori művészet „egy mindenki számára közös világba vezet be az embereket”.² A világ egy kerek, zárt egész. A végtelenség pozitív állítmány, mivel Istent végtelennek és mindenütt jelenvalónak gondolta el. A többi egyszerű matematika: végtelen plusz–mínusz valami, az még mindig végtelen. Tehát nincs felesleg és nincs hiány. Nincs egyedi, csak általános. „A művészet: józan és jámbor hit. A reneszánsz és újkori művészet pozíciói ezzel ellentétesek. [...] Az újkori művészet célja az individuális világteremtés. Nem egy valahol létező világba vezetik el a befogadót, hanem tudatosítják benne, hogy a műalkotás által teremtett világ sehol sem létezik. A mű világteremtő szándéka a kudarcra, a hiábavalóságra, a létezésbe magát befészkelő semmire figyelmeztet. [...] A végesben a mulandót fedezi fel, a végtelenből viszont a végest hiányolja. [...] Bárhová fordul is, a hiánnyal szembesül.”³

Régóta foglalkoztat az, ami nincs a képen, ami nem látható, de jelenlevő. Az eltűnt hiány. Posztmodern eklektika. A galatinai freskók parafrázisai, középkori elemek átvétele, a perspektíva mindenhatóságának megkérdőjelezése, a formák kitakarása és elhagyása stb. Néhány konkrét példa. A Vatikáni Múzeumban látható néhány olyan, régi, szélein szakadt vászon, amelyen úgy tűnik, hogy nincsen semmi. Üveg alatt, előtte elhúzható függöny. Valaminek nyilván lennie kell rajta, valami dereng is. Ehhez hasonlót az orvietoi múzeumban látunk, a fehérre alapozott fatáblákról is lekopott már a kép. A nyomai mégis gyönyörűek. Az eltűnt kép hiánya magával ragadó, jelenléte még láthatatlanságában is olyan erős, hogy nem véletlen a kiállítása. Ez volt az inspiráció. Az én képem azonban már belülről világít, mozivászon lett film nélkül. Le sem tagadható Hiroshi Sugimoto hatása. Középkori és mai. Posztmodern eklektika, ahogy említettem. De a festői szándék minden esetben felülírja a megjelenítendő dolog belső határait. Képeimen olyan szüksézávan, olyannyira redukáltan próbáltam ábrázolni a dolgokat, hogy szinte zavarba ejtően maguktól értetődők legyenek, mintha nagyon is magukba zártak lennének. Csak egy bizonyos határig áll szándékomban a látható, beazonosítható tárgyakat geometrizálni, és csakis addig redukálom ezeket, míg az absztrakció határára nem sodródnak. Valami személyesség azonban mindig megjelenik a személytelenben. Így jöhet létre egy olyan, a képből eredő, belső feszültség, amely a tapasztaláson túli transzcendenciából ered, hiszen a dolog maga mégsem csak az, ami. A képeimen megjelenő, az

ábrázolt dolgokat körülvevő térről semmilyen értelemben sem kapunk információt. Néhol a fény úgy járja körül, úgy súrolja felületüket, mintha ténylegesen valamilyen lélegző, levegővel telített térben állnának, de ez a tér teljességgel definiálhatatlan. Annyira minimális, annyira szűkös, hogy aligha beszélhetünk egyáltalán egy bejárható térről. A térből kiszakított, kivágott tárgyak mintha valami színpadi kellékek lennének; nézőpont, lelkiállapot kérdése, hogy egy dráma vagy egy tragikomédia tartozékai. A nyugtalanság, a szorongás érzetét erősíti a tartalom és a forma közti feszültség. A téma az, ami nem látható, ami nincs is a képre festve. Várunk és semmi sem történik, mi is történhetne. A kép misztikuma ebben az elképzelt világban nyilvánul meg: az eltűnt hiányban, a kettős tagadásban. Ilyen a fekete is, a nem semmi. A fény hiánya saját valóságunk egy stilizált, önmagán túlmutató értelme. Szóképp és metafora, mert a feketeség lehet ugyan mindent magába szívó, üres semmi, a nemlétezés csendje, elhomályosult emlékkép, de pigment is, jelképként a teljes telítődés, a minden éppúgy tartalmas kifejezése, mint a félhomályé, a fény teljes kizárásának pigmentált dokumentuma. „A feketeség a közelségnek, a sűrűségnek a megnyilvánulása. A maximális intenzitásé. A fekete háttér olyan benyomást kelt, mint ami nemcsak kibocsátja magából a fénybe burkolózó jeleneteket, hanem azokat vissza is szippantja magába.”⁴

A képeim még mindig csendesek, de ez a csend már tele van feszültséggel. Az európai kultúrtörténet paneljei kísértenek bennük, de ezek az ismerős elemek már ismeretlennek tűnnek. Festés közben már csak a dallamra figyelek, a szöveg jelentéktelenné válik. A képről beszélek — tér, forma, szín.

Ismétlem magam. Már csak keveset változom, kicsiket változtatok, de még kísérletezem. Ez talán nem hangzik túl jól, de mégis inkább éreynék gondolom, hiszen rátaláltam valamire.

Mint ahogy Bujdos Attila említette a *Téli Tárlat* megnyitóján: „Az ember örökké keresi az egyetlen valóban fontos mondatot. [...] meglehet, már a legelején megvan az a valami, aminek mindenképpen el kell hangoznia.”⁵ Nekem mondat helyett képem van. Öt-hat éves lehettem és téli tájat festettem az óvodában. A képre már nem emlékszem, csak a palettára. Egy lapos, matt fekete bakelit valamin (írószertartó? — nem is tudom) egy kis fehér temperacsík. Intenzíven fénylett a fénytelen felületen. A látvány magával ragadott. Örök emlék. Néhány éve jöttem rá, hogy ezt a képet festem szinte folyton-folyvást, csak kicsiket változtatva, de lényegileg nem mást. Végül is boldog lehetek, hiszen megvan az a bizonyos „fontos mondat”, nem is csinállok mást, csak néhol hozzáteszek, néhol meg elveszek belőle — egy kis színt, egy kis fényt, egy kis formát.

¹ AKNAI Tamás kassai kiállításnyitó szövegéből, <http://www.lenkeytoth.hu/images/aknaikassa.pdf>.

² FÖLDÉNYI F. László: *Melankólia*, Kalligram, 2003, 148.

³ FÖLDÉNYI: *I. m.*, 100.

⁴ FÖLDÉNYI F. László: *Egy fekete négyzet*, Élet és Irodalom, 2008/51–52.

⁵ BUJDOS Attila: *Sajáthatár*, <http://www.muut.hu/?p=22880>.